

Istabl-ı Âmire'nin Ot Tedarikçileri: Otluk Eminliği Hakkında Notlar

Grass Suppliers of Istabl-ı Amire: Notes about the Otluk Eminligi

Alper Kağan KIRAÇ^{1*}

^{1*} Arş. Gör., Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Yozgat, Türkiye.

*Sorumlu yazar/
Corresponding author:
a.kagan.kirac@yobu.edu.tr

Başvuru/Submitted: 13.05.2025
Kabul/Accepted: 10.09.2025

Atıf/Cite as:
Kıraç, A. K. (2025). Istabl-ı Âmire'nin ot tedarikçileri: Otluk eminliği hakkında notlar, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 404-416.

Öz

Amaç: Bu çalışma Istabl-ı Âmire bünyesindeki saray hayvanlarının ot tedarikini sağlamakla görevli otluk eminliği memuriyetinin kuruluşu, görev kapsamı ve lağvedilme sürecini ele almaktadır.

Yöntem: Hazırlanan çalışmada öncelikle konuyla ilgili literatür taraması yapılmış ve ortaya çıkan bulgular alt başlıklar halinde tasnif edilmiştir. Daha sonra arşiv belgelerinden toplanan veriler tetkik eserlerle karşılaştırılarak soru işaretleri çözümlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu süreçte dönemin koşulları göz önünde tutularak cevapsız kalan bazı sorulara varsayımlar üretilmiştir. Neticede toplanan veriler bir araya getirilerek üç başlık altında aktarılmıştır.

Bulgular: İlk çağlardan itibaren savaş, nakliye ve haberleşme vasıtaları olarak kullanılan at ve çeşitli yük hayvanlarının tedarik edilip yetiştirilmesi, toplumların ve devletlerin titizlikle takip ettiği konular arasında yer almıştır. Bu doğrultuda Osmanlı Devleti, kendisinden önce hüküm sürmüş devletlerden birtakım değişikliklerle bünyesine adapte ettiği Istabl-ı Âmire vasıtasıyla sultan, saray halkı ve askerlerin çeşitli amaçlarla kullandığı hayvanların barınma ve beslenme sürecini organize etmiştir. Osmanlı yönetimi, bu süreçte hayvanlar için gereken ot, saman, arpa ve yem gibi ürünlerin tedarik ve nakil işlemlerinde sabit bir uygulama takip etmemiştir. Nitekim çayırın biçilmesinden elde edilen otun Istabl-ı Âmire'nin ahır ve ambarlarına depolanmasında ahali, çeşitli hizmet grupları, idareciler ve malî sorumlular görev almıştır. Fakat zamanla organizasyondaki sorunlar, sınırların genişlemesi, memur ve hayvan sayısının artışı, malî ve idarî kontrol sahibi bir memura duyulan ihtiyaç neticesinde otluk eminliği kurulmuştur.

Sonuç: Otluk eminliği XVI. yüzyıl sonlarında teşkil edilmiştir. Otluk eminleri, ana hatlarıyla saray hayvanlarının temel besin gıdaları arasında yer alan otun çeşitli yöntemlerle temin edilmesinden İstanbul'da devlet ambarlarına nakledilmesine kadar geçen süreci idare etmektedir. Ayrıca şahsi sevkiyatlar, koru ve çayır teftişi, ahır ve ambarların kontrolü gibi hususlarda görev alan memurlar, XIX. yüzyıl başlarına kadar Istabl-ı Âmire'nin ot işesini sağlamaya devam etmiştir. Ancak 1812-1819 yılları arasında alınan kararla otluk eminlerinin görevleri arpa eminlerine verilmiş ve memuriyet lağvedilmiştir.

Özgünlük: Bu çalışma daha önce müstakil olarak ele alınmayan ve literatürde hakkında özet mahiyetinde bilgiler bulunan otluk eminliğinin aydınlatılması için hazırlanmıştır. Bu açıdan özgün olan araştırmanın Osmanlı Devleti kurumları hakkında yapılan ve yapılacak olan çalışmalara katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Istabl-ı Âmire, çayır, ot, otluk emini.

Abstract

Aim: This study examines the establishment, scope of duties, and abolition process of the otluk eminliği, which was responsible for supplying grass to the palace animals within the Istabl-ı Âmire institution.

Method: In this study, the literature on the subject was reviewed and the findings obtained were classified according to the subjects. The most accurate data were tried to be conveyed by comparing the findings classified from archival documents with the analyzed works. In addition, in this process, assumptions were produced for some questions that remained unresolved, taking into account the conditions and principles of the period. The collected data were brought together and described under three headings.

Results: The supply and breeding of horses and various beasts of burden, which have been used as means of war, transportation and communication since ancient times, have been among the issues that societies and states have meticulously followed. In this context, the Ottoman Empire organized the housing and feeding process of these animals, which were used by the sultan, the courtiers and the soldiers for various purposes, with the Istabl-ı Âmire institution, which it adapted to its structure with some changes from the states that ruled before it. In this context, different methods were followed in the supply and transportation of products such as grass, hay, barley and fodder for animals. Thus, from the mowing of the meadows to their delivery to the stables and warehouses of the Istabl-ı Âmire, the local population, various service groups, administrators and financial officers took part in the process. However, over time, problems in the organization, the expansion of borders, and the increase in the number of officials and livestock showed that an official who would ensure the financial and administrative control of the process was necessary, and the otluk eminliği was created.

Conclusion: In the late-16th century, the otluk eminliği was established in the Ottoman Empire. These officials, who managed the process from the supply of grass, which was among the basic foodstuffs of the palace animals, to its transportation to the warehouses in Istanbul, were also involved in matters such as personal shipments, inspections of groves and meadows, and control of stables and warehouses. Until the beginning of the 19th century, the services of the otluk eminliği who continued to ensure the provision of hay within the Istabl-ı Âmire organization until the beginning of the 19th century, were transferred to the arpa eminliği in line with the decision taken between 1812 and 1819, and the office was abolished.

Originality: This study has been prepared in order to reveal the otluk eminliği, which has not been dealt with independently before and only summarized information is available in the literature. In this context, this original research will contribute to the studies on Ottoman institutions.

Key Words: Ottoman Empire, Istabl-ı Âmire, meadow, grass, otluk emini.

Giriş

Atlar adalesi en kuvvetli, en dayanıklı, farklı iklimlere adaptasyon açısından en güçlü ve en hızlı hayvanlar arasında yer alır. İnsanlara hareket özgürlüğü kazandıran ve toplumlar arasında kültür aktarımına dolaylı yoldan katkı sağlayan bu hayvanın evcilleştirilmesi tarihte önemli bir etki yaratmıştır (Çınar, 1993, s. 13). Türkler ayrılmaz parçası olan atları hem ulaşım aracı olarak kullanmış hem de canlı olarak ihraç ederek ekonomik fayda sağlamıştır. Dolayısıyla insanlar, yaşamlarını sürdürebilmelerine olanak sağlayan atları Gök Tanrı ve atalara sunulacak değerli bir kurban olarak görmüştür. Eski Türk inancında gökten indiğinin kabul edilmesi ve kutsallaştırılmaları, atların birçok kez sahiplerinin yanlarına veya hususi mezarlara gömülmelerine sebep olmuştur. Evcilleştirilmeleriyle zamanla at güreşleri, at yarışları, atlı top oyunları ve cirit gibi sporların icat edilmiş, ayrıca Orta Asya, Anadolu, İran ve Mısır coğrafyasında hükümdarların katıldığı çevgân ve küre oyunları gibi eğlencelere vesile olmuştur. Av merasimlerinin vazgeçilmez unsuru olan atlar, ordularda kurulan hafif süvari birliklerinin de temelini oluşturmuştur (Kafesoğlu, 1991, s. 26-27).

Klasik dönemde Osmanlı ordusunun temeli, tıpkı daha önce hüküm süren devletlerde olduğu gibi, süvari birliğine dayanmaktadır. Sultan I. Murad döneminde (1362-1389) kapıkulu süvari birliğinin kurulmasından önce müsellemler adı verilen atlı askerler önemli vazifelerde bulunarak alınan başarılarla katkı sağlamışlardır. Fakat müsellemlerin zamanla geri hizmet işlerinde görevlendirilmesinden sonra tımarlı sipahiler, kapıkulu süvarileri ve akıncılar atlar üzerine kurulan askerî birlikler olarak ön plana çıkmışlardır. Atlar, seferler ve haberleşme için önem arz ettiklerinden ötürü yük taşıma işlemlerinde tercih edilmemişlerdir. Düz arazilerde deve, dağlık bölgelerde ise merkep ve katır bu işlemlerin olabildiğince sorunsuz gerçekleştirilmesini sağlamıştır (Halaçoğlu, 1991, s. 30). Devlet, nakil işlemleri için kendi bünyesinde bir miktar hayvana sahip olsa da ihtiyaç durumunda ahalden kiralama yöntemiyle eksikleri gidermeye çalışmıştır (İşbilir, 2003, s. 554). Bu bağlamda süvari temelli ordulara sahip diğer devletler gibi at yetiştiriciliğine de önem gösterilmiştir. Anadolu'nun Türkmen nüfusundan miras alınan at yetiştirme geleneği ve bu amaçla oluşturulan kurumlar hayvanların ihtiyaç halinde hazır bulunmasını sağlamıştır (Batu, 1952, s. 6; Tan, 2015, s. 3).

Osmanlılar ordu hizmetlerinde kullanılacak atlar ve yük taşımak için sevk edilecek deve, katır gibi hayvanları saraya bağlı faaliyet gösteren *yund ocakları* (Akıncı, 2017, s. 49) ve *Istabl-ı Âmire* kurumu ile yetiştirmiştir. Yund ocaklarının yapısı ve işleyişi hakkında net veriler bulunmasa da saray hayvanlarının yetiştirilmesinden çeşitli hizmet alanlarında kullanılmasına kadar geçen sürecin zamanla Istabl-ı Âmire kurumu tarafından idare edildiği bilinmektedir.

Osmanlı Devleti'nde İstabl-ı Âmire Teşkilâtı

Osmanlı saray teşkilâtında önemli bir birim olan İstabl-ı Âmire, sultan ve saray halkının hayvanlarının bulunduğu *Has Ahır*'ın resmi adıdır (Özcan, 1999, s. 204). Saray hayvanlarının bakımından ve yetiştirilmesinden sorumlu olan kurumun kökeni İran, Mısır, Hindistan, Türkistan, Arap Yarımadası, Kuzey Afrika ve Endülüs coğrafyalarında kurulan İslam devletlerine kadar uzanmaktadır. Bu devletlerden birtakım değişikliklerle Osmanlı Devleti'ne intikal eden İstabl-ı Âmire (Demiray, 2010, s. 30), belirli bir organizasyon içerisinde faaliyet gösteren ve iç yapısında birçok farklı alt birim barındıran bir kurumdur (Yavuz, 2021, s. 5-6). Başkent İstanbul'un yanı sıra Anadolu ve Rumeli'de alt birimleriyle hizmet veren İstabl-ı Âmire, Osmanlı'nın en eski ve köklü müesseseleri arasında yer alır (Özlü, 2013, s. 259).

Osmanlı'nın kuruluşundan itibaren sultanların saray ve köşklerinin bulunduğu yerlerde at ve yük hayvanlarının barınması ve yetiştirilmesi için ahırlar inşa edilmiştir. Örneğin Orhan Gazi tarafından yaptırılan Bursa Sarayı'nda eski ve yeni adlarında iki kısımdan oluşan has ahır bulunmaktadır (Yılmaz, 2015-2016, s. 62). Bu yapı içerisinde hayvanlara ait yerler, arpa, saman ve ot depolanan ambarlar, ağa için oda, mutfak ve ağa örtmesi adıyla başka bir ahırın olduğu görülmektedir (Kepecioğlu, 2009, s. 71; Maydaer, 2009, s. 180). Bursa'dan sonra İstanbul'un fethine kadar devletin ikinci başkenti olan Edirne'de ise önce Eski Saray ve daha sonra Yeni Saray adlarında iki saray inşa edilmiştir (Gökbilgin, 1994, s. 429). Sultanların yıllarca ikamet ettiği Yeni Saray'daki has ahırlarda 1.500 hayvanın barınabildiği ifade edilmektedir (Osman, 1989, s. 55). Bu süreçte Edirne'de farklı yerlere inşa edilen birçok ahır, sultan ve saray halkının at, tay, deve ve beygirlerine ev sahipliği yapmıştır (Özdemir, 2021, s. 23-24). Bu ahırlar varlığını İstanbul'un fethinden sonra da korumayı başarabilmiştir (Karahan, 2024, s. 9).

İstabl-ı Âmire, rikâb (üzengi) ağaları sınıfından gelen *mirahûrlar* tarafından idare edilmektedir (Afyoncu, 2020, s. 141). Gazneli, Selçuklu, Harezşâh, Eyyübîler, Memlûkler ve Anadolu Selçukluları gibi devletlerde sultan ve saray halkının hayvanlarının bulunduğu ahırın baş idarecisine mirahûr, Karahanlılar da ise *ilbaş*ı adı verilmiştir. Hindistan'da hüküm süren Türk-İslam devletlerinde de önemli bir görev olan mirahûrluk, İran coğrafyasını büyük ölçüde kontrol altında tutmuş olan Akkoyunlu ve Safevî devletlerinin teşkilâtlarında da bulunmaktadır (Sabbağ, 2020, s. 141). Osmanlı Devleti, tıpkı İstabl-ı Âmire kurumu gibi, kendisinden önce hüküm süren devletlerden etkilenerek mirahûrluk memuriyetini saray teşkilâtına dahil etmiştir. Osmanlı'da bu memuriyetin varlığına dair ilk belgeye I. Murad döneminde (1362-1389) ulaşılmaya rağmen (Topçu, 2005, s. 50) muhtemelen ilk mirahûr, Orhan Gazi'nin Bursa Sarayı'nda görev almıştır (Özdemir, 2021, s. 19). Fakat II. Mehmed'in İstanbul'u fethetmesinden sonra iki yeni sarayın inşa edilmesi, devlet teşkilâtlarının düzene oturtulması, hakimiyet alanının genişlemesi ve memur ihtiyacının artışı İstabl-ı Âmire kurumu ve mirahûrluk görevinde bazı değişikliklere sebep olmuştur.

İstanbul'un fethinin akabinde Sultan II. Mehmed önce 1455'te Eski Saray ve daha sonra 1478'de Topkapı Sarayı'nı inşa ettirmiştir. Topkapı Sarayı'nın inşasından sonra saray teşkilâtında yerini alan İstabl-ı Âmire, Büyük Ahır ve Küçük Ahır isimleri altında, mirahûrluk memuriyeti ise mirahûr-ı evvel ve mirahûr-ı sâni olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Mirahûr-ı evvelin idaresinde bulunan Büyük Ahır, temelde Has Ahır, Şadırvan Ahır, Kadırga Limanı'nda bulunan ahır ve İstanbul'un dışında kalan bütün ahırları kapsamaktadır (Karahan, 2024, s. 11). Has Ahır'da padişahın seçkin atları, Ahırkapı'daki Şadırvan Ahır'ında enderûn-ı hümayûn, bâbüssaâde ve dârüssaâde ağalarının atları ve Kadırga Limanı'nda bulunan ahırda çoğunlukla yük hayvanları yer almaktadır. Mirahûr-ı sâni ise araba ve tahtirevanlar için kullanılan atların bulunduğu Küçük Ahır'ın bünyesinde yer alan Şeyh Vefa'daki ahır, Ahırkapı'da Arabacılar Kârhanesi'ndeki ahır ve Topkapı Sarayı'nda Şehremini Ambarı yakınında bulunan ahırın idaresini sağlamıştır. Dolayısıyla hayvanların kullanım amaçlarına göre farklı yerlerde bakılması İstabl-ı Âmire'nin Büyük ve Küçük Ahır olarak ikiye ayrılmasına yol açmıştır (Dingeç, 2020, s. 25-34). 1574'te Anadolu ve Rumeli'de emin ve katiplerin idaresi altında en az on dört mirî ahırın bulunması (BOA, A. DVNSMHM.d, 24, s. 38, 22 Mart 1574) kurumun zamanla faaliyet sahasını genişlettiğini göstermektedir.

İstabl-ı Âmire, saray ve ordunun ihtiyaçları doğrultusunda ulaşım ve nakliye hizmetlerini yerine getirmiştir (Uzun, 2020, s. 8). Bu bağlamda sultan, saray halkı ve ordunun ulaşım hizmetleri için gereken yük ve binek hayvanlarının ihtiyaç duyulandan birkaç kat fazla olmasına dikkat edilmiştir (Özlü, 2010, s. 158). Özellikle ordunun işesi ve ihtiyaç malzemelerinin nakliyesinde büyük miktarlarda hayvana ihtiyaç duyulması (Orhonlu, 1987, s. 21) hayvanların kesintisiz tedariki, yetiştirilmesi ve beslenme ihtiyaçlarının karşılanmasının titizlikle takip edilmesini gerektirmiştir. Böylece Anadolu ve Rumeli'de oluşturulan korularda saray ve ordu hizmetlerinde kullanılacak hayvanlar yetiştirilmiştir. Korularda doğan ve yetiştirilen hayvanların çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması için buldukları yerlere çok sayıda ahır ve ambar inşa edilerek gerekli durumlarda hazineден harcamalar yapılmıştır. Korularda yetişen bu hayvanlar İstanbul'a nakledilerek ihtiyaç duyulan hizmetlerde kullanılmıştır (Yavuz, 2021, s. 7).

Devlet için hayati bir görev üstlenen İstabl-ı Âmire, mirahûr-ı evvel ve mirâhur-ı sâni tarafından idare edilmiştir. Bu kurumda çalışan seyis, hademe, saraç, nalbant, yedekçi, sarban, katırcı, deveci gibi hizmet gruplarının amiri olan (Afyoncu, 2020, s. 142; Özdemir, 2021, s. 40; Yavuz, 2021, s. 10) mirahûr-ı evvel, Has Ahır'a bağlı mirî çayır ve koruların da idaresini üstlenmiştir. Mirahûr-ı evvelin maiyetinde yer alan hazinedar İstabl-ı Âmire'nin üst katında bulunan değerli eyer ve koşum takımlarının muhafaza edildiği raht-ı hümayun hazinesinin muhafazasını, birinci kethüda ise ahırın her işine yardım etmekle yükümlü tutulmuştur. Rûznameci, rûzname halifesi ve voynuk katibi gibi memurlar

bu süreçte kurumun kayıt ve hesap işlemlerini gerçekleştirmişlerdir. Bu doğrultuda Has Ahır'a getirilen arpa ve mirî çayırlardan biçilen otun malî kontrolü katipler tarafından kayıt altına alınmıştır (Özcan, 1999, s. 204).

Istabl-ı Âmire'nin saray hayvanlarının yetiştirilip beslenmesi için faydalandığı mirî çayır ve korularda voynuk, yundcu, güreci, taycı gibi birçok hizmetli görev almıştır. Bahsi geçen hizmetliler kuru ve çayırlardan biçtikleri otu ambara taşımış, bir kısmını hanlarda ve nalbant dükkanlarında satarak ortaya çıkan meblağı her senenin baharında diğer vergilerin yanında ceyb-i hümayun akçesi adıyla teslim etmiştir. Bu süreçte yund ocaklarında yetiştirilen hayvanlar talebe göre İstanbul'a gönderilmiştir. Çayır, kuru ve yund ocaklarında görev alanlar hizmetleri karşılığında avarız-ı divaniye ve tekalif-i örfiye vergilerinden muaf tutulmuştur (Yörük, 2020, s. 486-488). Mirahûrların idaresi altında bulunan kuru, mera ve çayırların sınırları her üç yılda bir tahrir edilerek defter haline getirilmiş ve daha sonra Defterhane'ye koyulmuştur (Özcan, 1999, s. 205).

Istabl-ı Âmire, zaman içerisinde kurumsallaşmış ve genişlemiştir. Bu durum bünyesindeki memurların sayısının artmasına sebep olmuştur. Yeni birim ve görevlerin ihdas edilmesi kurum içinde çalışan nüfus sayısını doğru orantıda etkilemiştir (Uzun, 2020, s. 33). Meydana gelen değişim süreci XIX. yüzyılda zirve bulmuştur. Osmanlı kurumlarının kökten değişim geçirdiği bu yüzyılda Istabl-ı Âmire de birtakım düzenlemelere maruz kalmıştır. 1835'te önce mirahûr-ı sâni memuriyeti kaldırılmış (Özcan, 1999, s. 205) ve 1837-1838'de mirahûrluk yerine Istabl-ı Âmire müdürlüğü ünvanı kullanılmaya başlanmıştır (BOA, HAT, 648, 31750, 1837-1838). Böylece varlığını yüzyıllardır koruyan bu kurum Istabl-ı Hümayun Müdürlüğü olarak adlandırılmış ve saltanatın sonuna kadar hizmet vermeye devam etmiştir.

Istabl-ı Âmire'nin Ot İaşe Organizasyonu

Osmanlı Devleti'nde emanet kavramı, emin ünvanlı memurlar tarafından idare edilen devlet dairelerini tanımlamak için kullanılır. Şehremaneti, gümrük, rüsumat ve hatab emaneti gibi eminler tarafından yönetilen birçok farklı işlevde emanetin varlığı bilinmektedir (Kıraç, 2025, s. 499). Bu eminlikler arasından otluk ve arpa eminlikleri, Istabl-ı Âmire ile bağlantıları açısından önem arz etmektedir. Istabl-ı Âmire bünyesindeki saray hayvanlarının yetiştirilmesi için ambarlarda bulunan arpa, saman ve yemlerin kesintisiz tedarik edilip depolanmasında *emin-i cev* ve *şa'ir emini* olarak da bilinen *arpa eminleri* görev almıştır. Memuriyetin kuruluşu tam olarak bilinmemekle beraber, XVI. yüzyıl öncesine dayandığı düşünülmektedir. Arpa eminleri divân-ı hümayun hâcegânı rütbesi taşımaktadır. Ayrıca hizmetlerinde arpa katibi ile ruznâmecî gibi yardımcılar bulunmaktadır. (İpşirli, 1991, s. 392). Istabl-ı Âmire'de bulunan hayvanların her türlü ihtiyacını temin edip dağıtımını gerçekleştiren bu memur (Uzunçarşılı, 2014, s. 371) hazineden aldığı sermayeyi kurumun iç yapısı için gerekli harcamalara sarf etmiştir. Arpa eminlerinin arpa ve saman tedarik ettiği bu süreçte otlar, otluk eminleri tarafından sağlanmıştır.

Otluk eminliği hakkında bilgi verilmeden önce memuriyetin kuruluşuna kadar Istabl-ı Âmire'nin ve resmî devlet memurlarının ot ihtiyacının nasıl karşılandığını incelemek gerekmektedir. XVI. yüzyıl ve öncesinde sınırlı bilgiler bulunmakla beraber, Sultan I. Süleyman döneminde (1520-1566) bir takım verilere ulaşılabilmektedir. 1556'da Kapıcılar Kethüdası Ali Ağa, yönetime kapıcıbaşılardan iki ağanın *adet üzere* çayır ve otluğa sahip olmalarına rağmen üç kişinin bu metalarının olmadığını bildirmiştir. Bunun üzerine üç ağanın atları için yeterli miktarda çayır ve her birine altı araba otluk verilmiştir. Aynı yıl divân-ı hümayun katiplerinden yedi şahsın otlukları olmadığı tespit edilmiş ve aynı memuriyette iken vefat edenlerin boşta kalan otlukları verilerek sorun çözülmüştür (Yeşilbaş, 2019, s. 186, 218; BOA, A. DVNSMHH.d, 2, s. 70, 90, Mayıs-Haziran 1556). Burada dikkati çeken husus çayır ve otluğun gelenek olarak verildiğinin söylenmesidir. Elde edilen bu bilgi ve daha sonra katiplere otluk tayin edilmesi, devletin yıllardır memurların hayvanlarının ihtiyacı için çayır ve otluk ihsan ettiğini göstermektedir. Yalnızca 1558-59'da devlet ricalinin en üstünden en altına kadar hizmet gösteren memurlara ve hanım sultanlara 1.723 araba ot verildiği göz önüne alınırsa (BOA, TS.MA.d, 10044, 1558-1559), bu metanın ne derece talep gördüğü ve tedarikinin önemi açığa çıkmaktadır.

1567'de Mısır beylerbeyinin İstanbul'a gönderdiği mektup, devlet memurlarına verilen ot hakkında önemli bilgiler içermektedir. Mısır beylerbeyi kadı, bey, ağa ve kul taifesine verilen otluk bedeli kaldırılırsa hazine ve Mısır ahalisinin olumlu etkileneceğini bildirmiştir. Bunun üzerine teklifi kabul edilmiş, bütün memurlara ve askerlere yapılan tahsisatlar kaldırılmıştır. Bu doğrultuda yalnızca kendisine 300.000 akçe ve atlı kul taifesine birer akçe terakki verilmesi münasip görülmüştür (Yıldırım vd., 1998a, s. 199; BOA, A. DVNSMHH.d, 7, s. 148, 23 Ekim 1567). Bu durum memurlara yapılan ot tahsisatının zamanla önemli miktarlara ulaştığını, hazine ve bölge ahalisini zor duruma düşürdüğünü göstermektedir.

XVI. yüzyılda Istabl-ı Âmire'ye gereken otların tedarik ve nakliyesinde bazı konular ön plana çıkmaktadır. Bunlar arasında İstanbul'un sur dışından, Silivri ve Çatalca'ya kadar uzanan ve Eyüp'ü de içine alan bir bölge olan Haslar kazası (Buluttekin, 2015, s. 79), Çorlu, Hasköy, Kırkkilise, Pınarhisar, Vize, Silivri, Babaeski, Beykoz, Ereğli, Edirne, Dimetoka, Çirmen, Ergene kazaları yer almaktadır (Yıldırım vd., 1998a, s. 565; BOA, A. DVNSMHH.d, 7, s. 396, 25 Mart 1568; BOA, A. DVNSMHH.d, 36, s. 281, 24 Mayıs 1579). Bahsi geçen kazaların öne çıkmasındaki en belirgin etken, İstanbul'a yakınlıktır. Bu kazaların ahalipleri *kadimden beri* mirî otluk için istihdam edilmişlerdir (Aykut ve diğerleri, 1993, s. 515; BOA, A. DVNSMHH.d, 3, s. 390, 22 Mayıs 1560; Yıldırım ve diğerleri, 1995, s. 287; BOA, A. DVNSMHH.d, 6, s. 232, 11 Aralık 1564; Yıldırım ve diğerleri, 1998b, s. 115, BOA, A. DVNSMHH.d, 7, s. 488, 12

Mayıs 1568; Nacak, 2011, s. 45, 152; BOA, A. DVNSMHHM.d, 34, s. 201, 288, Mayıs-Haziran 1578; BOA, A. DVNSMHHM.d, 36, s. 199, 18 Nisan 1579). Ahali, mirî çayırlardan biçilen otları arabalarla İstabl-ı Âmire'ye naklederek görevlerini yerine getirmiştir. (BOA, A. DVNSMHHM.d, 34, s. 201, Mayıs 1578; BOA, A. DVNSMHHM.d, 36, s. 281, 24 Mayıs 1579). Bu süreçte ahalinin mağdur edilmemesi ve başka bir hizmette kullanılmaması için bölge idarecilerine ikazlarda bulunulurken ahalden de görevlerini bahane üretmeden icra etmeleri beklenmiştir (BOA, A. DVNSMHHM.d, 3, s. 390, 22 Mayıs 1560; BOA, A. DVNSMHHM.d, 6, s. 232, 11 Aralık 1564; BOA, A. DVNSMHHM.d, 7, s. 488, 12 Mayıs 1568). Ahali hizmetleri karşılığında yevmiye almasa da (BOA, A. DVNSMHHM.d, 7, s. 488, 12 Mayıs 1568) vergi muafiyetinden faydalanmıştır.

1571 tarihli bir hüküm otun, kazalardan nakli hakkında önemli bilgi vermektedir. Buna göre Çorlu kazası ahali, bir süredir İstanbul'daki mirî çayırlardan biçilen otları arabalara yükleyerek sevk etmekteydi. Fakat taşıma sırasında çıkan sorunlar ot iaşesini sekteye uğratmıştır. Bu nedenle Çorlu ve Bergos kadıları, Mustafa ve Hüseyin adlı saraçlar, eski Çorlu kadısı, müderrisleri ve Çorlu ahali görüşerek yeni bir yöntem üzerinde anlaşmışlardır. Böylece ahalden büyük sabanı olanın her yıl, yarım sabanı olan ve dört, beş öküzü sahip olanın iki yılda bir ve durumu iyi olmayıp aynı zamanda iki, üç öküzü sahip olanların da üç yılda bir hizmet etmesine karar verilmiştir (BOA, A. DVNSMHHM.d, 10, s. 345, 11 Haziran 1571). Neticede imece yöntemiyle mirî çayırlardan biçilen otlar saray ahırlarına taşınmıştır. Bu bilgiler ışığında ahalinin, kadıların yönlendirmesiyle XVI. yüzyıl sonlarına kadar İstanbul, Edirne, Anadolu ve Rumeli'nin çeşitli bölgelerindeki mirî çayırlardan biçilen otları İstanbul'a naklettiği anlaşılmaktadır.

1574'te bilinmeyen bir sebepten ötürü Anadolu ve Rumeli'deki mirî ahırlar teftiş edilmiştir. Edirne, Filibe, Kırkkilise, Yanbolu, Karınabad, Selanik, Hayrabolu, Siroz, İpsala, Bursa, İnönü, Karahisar, Eskişehir ve Adaköprü'deki mirî ahırlarda görevli emin ve katiplerin hazırladığı muhasebe defterlerinin İstanbul'a getirilmesi için Mehmed Çavuş görevlendirilmiştir. Bahsi geçen bölgelere giden Mehmed Çavuş muhasebe defterlerini almış, ahırlardaki hayvanlara ne miktarda ot, yem ve saman verildiğini gözlemlemiş ve malzemelerin toplam miktarını kaydetmiştir. Daha sonra emin ve katiplerin imzasını alarak İstanbul'a dönmüştür (Çağlıkeçecigil, 2014, s. 122; BOA, A. DVNSMHHM.d, 24, s. 38, 22 Mart 1574). Yönetimin emriyle gerçekleştirilen teftiş, 1574'te Anadolu ve Rumeli'de devlete ait en az on dört ahırın saray hayvanlarını barındırdığını göstermektedir. Ayrıca yapılan teftişin, İstabl-ı Âmire'deki hayvanların iaşesinde meydana gelen sıkıntılar ve görevli memurların hizmetlerindeki usulsüzlükler üzerine gerçekleştirilmesi olasıdır. Gerçek sebep her ne olursa olsun, hayvanların iaşesinde meydana gelen birtakım aksaklıklar yeni memuriyetlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Ahali, çayırlardan biçtikleri otları arabalara yükleyerek İstanbul'da Ortakapı dışına getirmiştir. Bu süreçte bazı ahali ve tüccarlar da otlarını İstanbul pazarlarında satmıştır. Kadimden beri uygulanan yöntemle göre Ortakapı'ya gelen ot arabaları önceden belirlenmiş konumlara teslim edilmiştir. 1609'da İstanbul'da *otlukçular kethüdasının* varlığı, bu memurun pazarlarda ot alışverişini denetlediğini ve ot satan esnaf ile yönetim arasında irtibat sağladığını düşündürmektedir (BOA, A. DVNSMHHM.d, 78, s. 106, 28 Eylül 1609). Çeşitli vasıtalarla İstanbul'a gelen otlar ambarlara taşınarak koruma altına alınmıştır. Örneğin 1573'te Galata Hisarı'nın ahır kapısındaki otluk ambarına mahzen yapılmasına karar verilmiştir (Özer, 2018, s. 67; BOA, A. DVNSMHHM.d, 23, s. 188, 3 Aralık 1573). Burada uzun süre gayrimüslimlerin çalıştığı bilinmektedir (Sakarya, 2014, s. 99-100; BOA, A. DVNSMHHM.d, 43, s. 42, 8 Mayıs 1580). Fakat zamanla iaşede çıkan aksaklıklar, ihtiyaç duyulan ot miktarının artması ve idari sahanın genişlemesi yeni bir memuriyetin teşekkülüyle sonuçlanmıştır. Böylece yalnızca ot iaşesini sağlayacak bir memurun görevlendirilmesine karar verilerek otluk eminliği kurulmuştur.

Otluk Eminliğinin Teşekkülü

Osmanlı arşiv belgelerinde *çayır* veya *giyâh* eminliği olarak da geçen otluk eminliğinin ne zaman veya hangi padişah tarafından kurulduğu bilinmemektedir. Memuriyet hakkında veri bulunan vesikaların birbirinden bağımsız fonlarda bulunması, ruus defterlerinde adlarının geçmemesi ve kronik eserlerde neredeyse hiçbir bilginin bulunmaması tahlil sürecini oldukça zorlaştırmaktadır. Bağımsız fonlarda bulunan arşiv belgeleri üzerinde yapılan araştırmalar memuriyet hakkında bazı hükümlere varabilmeyi sağlamaktadır. Memuriyet hakkında ilk bilgilere Sultan III. Mehmed dönemine (1595-1603) ait bir belgeden ulaşılmaktadır. 1596'da Selanik'te Hassa Çayır Emni Ağazâde Ali Bey, Selanik kadısı huzuruna çıkarak 600.000 akçe değerindeki mirî çayırların biçim masrafı için sermaye talep etmiştir. Ali Bey, çayırların biçilmesi için eskiden beri bölge ahalisinden, âyanlardan ve devlet hazinesinden sermaye toplandığını belirterek, çayırların ihmal edilirse maliyenin zarar göreceğini beyan etmiştir. Neticede Selanik kadısı huzurunda Yenice-i Vardar Cizye Tahsildarı Kurt Çelebi'den 150.000 ve Selanik gümrük eminden 20.000 akçe borç alınarak Ali Bey'e teslim edilmiş ve mirî çayırlar biçirilmiştir (BOA, TS.MA.e, 1041, 48, 12 Haziran 1596). Bu bilgiler otluk eminliğinin kuruluş tarihini tam olarak tespit edebilmek için yetersizdir. Lakin Ali Bey'in *eskiden beri* aynı amaç doğrultusunda sermaye toplandığını ifade etmesi, memuriyetin XVI. yüzyıl sonlarına doğru ortaya çıktığını göstermektedir. Ayrıca otluk eminlerinin çayırların biçilmesinde ve ot nakliyesinde görev alanların yevmiye ve masraflarını ahali, âyan ve hazineден aldığı sermaye ile ödedikleri anlaşılmaktadır.

Arşiv vesikalari, kronik eserler ve maaş defterleri üzerinden yapılan araştırmalar otluk eminliğine tayin edilenlerin geçiş yaptığı memuriyetleri göstermemektedir. Konu hakkında yalnızca bir belgede, tıpkı arpa eminleri gibi, divan-ı hümayun hâcegânı ünvanıyla anıldıkları görülmektedir (BOA, C.ML, 488, 19898, 25 Şubat 1810). Ayrıca bazı eminlerin görevleri sırasında bölge adlarıyla kaydedilmesi dikkat çeken başka bir husustur. Ali Bey'in Selanik (BOA, TS.MA.e, 1041, 48, 12 Haziran 1596), 1668'de Mustafa Ağa'nın Yenişehir (BOA, AE.SMMD.IV, 47, 5346, 9 Aralık 1668) ve 1688'de Recep Ağa'nın Edirne otluk emini olarak ifade edilmesi (BOA, C.AS, 21, 940, 12 Haziran 1688) her merkezî bölgeye farklı bir memur tayin edildiğini düşündürmektedir. Fakat Ali Bey'in çayırların biçilmesi için sermaye talebini Selanik özelinde yapmadığı (BOA, TS.MA.e, 1041, 48, 12 Haziran 1596) ve aynı tarihte farklı bölgelerde görevli iki memurun bulunmadığı bilinmektedir. Bu durum memurların bölgesel olarak atanmadığını göstermekle beraber, XVII. yüzyılda otluk eminlerinin organizasyonu tek başına idare ettiğine dair birçok örnek bulunmaktadır (BOA, AE.SSÜL.II, 17, 1690, 29 Temmuz 1689; BOA, C.AS, 876, 37582, 6 Haziran 1696; BOA, İE.SM, 23, 2453, 20 Eylül 1699; BOA, D.BŞM.APE.d, 14297, s. 2-3, 19 Mart 1709). Ayrıca Evliya Çelebi, yetmiş farklı bölgede ot ambarı olduğunu ve buralarda otluk emininin idaresi altında iki yüz kişinin çalıştığını belirtmektedir (Evliya Çelebi, 2008, s. 548-549). Evliya Çelebi'nin ifadesi ve vesikalar, otluk eminlerinin merkez olarak seçtikleri bölge veya daha önce çalıştıkları birimle anıldıklarını düşündürmektedir.

Otluk eminleri İstabl-ı Âmire için ot tedarik ederken aynı zamanda saray ve divan halkı için de şahsi teslimatlar yapmaktadır (BOA, AE.SSÜL.II, 6, 560, 567, 25 Eylül 1689; BOA, AE.SSÜL.II, 19, 1965, 9 Eylül 1689). 1689'da Otluk Emine Ahmed Ağa, İstanbul'da Eski Saray'ın baltacılar kethüdası dairesine ve Anadolu kazaskerine toplam yirmi araba ot vermiştir (BOA, AE.SSÜL.II, 17, 1690, 29 Temmuz 1689; BOA, AE.SSÜL.II, 21, 2157, 2 Ağustos 1689). Bunun yanı sıra saray hayvanlarının yetiştirilmesi ve beslenmesi için kullanılan çiftlik, köy ve meralardaki ahır ve ambarların teftişinde de görev almışlardır. Nitekim 1688'de Otluk Emine Recep Ağa, önceki sene sefere çıkan sipahi ve sekbanların dönüş yolunda Edirne'de Ahır karyesine girerek ahırdaki mirî arpayı çaldıklarını söylemiştir. Ayrıca bu süreçte Meriç Nehri'nin şiddetli akıntularından meydana gelen selin küçük ahır bastığını ve samanların çürüdüğünü raporuna eklemiştir (BOA, C.AS, 21, 940, 12 Haziran 1688). Otluk eminleri bazı durumlarda mirahûr-ı evvelin emri doğrultusunda Rumeli'deki mirî koruların hudut ve duvarlarını incelemiş, burada görevli neferlerin sayılarını tespit etmiştir. Bu bağlamda Mustafa Ağa görevini yerine getirerek düzenlediği defteri mirahûr-ı evvele takdim etmiştir (BOA, MAD.d, 704, 1757-1758).

Osmanlı sultanları, çayırlardan hasıl olan otların ambarlara taşınarak depolanması ve sürecin sorunsuz olarak tamamlanmasına önem göstermiştir. Mirahûrların her sene otluk ambarının dolduğunu sultana bildirmesi üzerine İstabl-ı Âmire emektarlarından on iki nefere sipahilik tevcih edilmesi gelenek haline gelmiştir (BOA, İE.HAT, 2, 172, 16 Mayıs 1675; BOA, İE.HAT, 2, 228, 28 Haziran 1677; BOA, İE.HAT, 4, 364, 24 Mayıs 1681). Evliya Çelebi, otun iâşesinde en üst yetkilinin mirahûr olduğunu belirterek Çatalca'dan 10.000 araba otun taşınarak ambarlara doldurulduğunu ve daha sonra ot yığınlarının üzerine kement çekilerek bayrak dikildiğini ifade etmiştir. Sürecin tamamlanmasından sonra mirahûrun sultana ziyafet hazırladığı ve daha sonra kıymetli mücevherlerle süslü eyerli bir at hediye ettiği kayıt altına alınmıştır (Evliya Çelebi, 2008, s. 548-549). Ayrıca çeşitli koru ve çayırlardan elde edilen gelir enderun hazinesine teslim edildiği zaman İstabl-ı Âmire bünyesinde önde gelen memurlara hil'at giydirilmektedir (Özlü, 2013, s. 261). 1665'te çayır mahsulü arz edildiği zaman Büyük Ahır ve Küçük Ahır'da görevli on beş memura toplam 45.000 akçe ve on bir kaftan verilmiştir (Özdemir, 2021, s. 41).

Otluk eminliğinin kuruluşundan sonra ot iâşesi yaklaşık iki asır boyunca neredeyse sabit bir programla organize edilmiştir. Sürecin başlangıcında, İstabl-ı Âmire bünyesindeki katipler gerekli ot miktarını ve sermayeyi tespit ederek hazırladıkları defteri mirahûr-ı evvele teslim etmektedir. Katipler hesaplamaları 6 Mayıs tarihinde başlatır ve bu hesaplamalara bir aydan fazla süren çayır mevsiminin dışında kalan 365 günlük süreç dahil edilmektedir (Uzun, 2020, s. 83). Daha sonra defteri inceleyen mirahûr-ı evvel, otluk eminlerine çeşitli vergi kalemleri veya doğrudan hazineden sermaye tahsis ettirmektedir. Otluk eminleri, bu sermayeyi mirî çayırlardan biçilen otun ambarlara nakledilmesine kadar geçen süreçte görev alan amele, tırpancı ve dirgenci gibi hizmetlilerin yevmiye ve masraflarına harcamaktadır (BOA, C.AS, 876, 37582, 6 Haziran 1696). Bu doğrultuda otluk eminlerinden verilen sermayeyi doğru ve tasarruflu kullanarak talep edilen ot miktarını temin etmesi beklenmektedir. Otluk eminlerine verilen paralar ve süreç içerisinde çıkan bazı masraflar İstabl-ı Âmire ruznamçesine kaydedilmiştir (BOA, D.BŞM.APE.d, 14446, s. 4, 1 Aralık 1811). Otluk eminleri, verilen sermaye ile tespit edilen ot miktarını önce mirî çayırlardan elde etmeye çalışmaktadır. Devlet, genellikle bahar döneminde başlayan iâşe organizasyonunda acemi oğlanlarını (BOA, A. DVNSMHM.d, 92, s. 17, 3-12 Temmuz 1657), kale topçularını, arabacıları (BOA, A. DVNSMHM.d, 96, s. 84, 21-30 Temmuz 1678), voynukları (Çetin, 2018, s. 261; Yörük, 2007, s. 631) ve ameleleri görevlendirmiştir. Fakat organizasyonda genellikle vergi muafiyeti veya yevmiye karşılığında tırpancı, dirgenci ve arabacı olarak çalıştırılan ahalden faydalanılmıştır. Mirî çayırlardan biçilen otun yetersiz kalması durumunda ise yerel piyasa üzerinden yapılan mal alımları (iştirâ) ile (Polat, 2018, s. 830; İnalçık, 2000, s. 139) süreç idare edilmeye çalışılmıştır.

XVII. yüzyıl sonlarından itibaren belirli bir düzen içerisinde seyreden tedarik süreci genellikle iştirâ yöntemiyle eksiksiz tamamlanabilmiştir. 1696'da Otluk Emine Recep Ağa 117.800'ü Edirne mirî çayırlarından, 167.000'i iştirâ ile toplam 279.400 kıyye (358.190 kg) otu ambara depolamıştır (BOA, C.SM, 71, 3571, 19 Mayıs 1697). 1754-1755'te

kuraklıktan ötürü Eski Davutpaşa, Tekfurdağı ve Üsküdar civarındaki çayırlardan temin edilemeyen 2.775 araba ot (355.755 kg) Küçük Çekmece, Büyük Çekmece, Terkos, Çatalca, Silivri ve Ereğli nahiyeleri ve Tekfurdağı, Bergos, Pınarhisar, Saray, Yalakabad ve Vize kazaları ahalisinden iştira yöntemiyle alınmıştır (BOA, AE.SOSM.III, 35, 2481, 30 Mart 1755). Uygulanan bu yöntemle hem ot yerel piyasa fiyatı üzerinden ahaliden satın alınmış hem de nakliyat işlemleri gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte tüccarlar, kayık ve arabalara yükledikleri otları satabilmek için İstanbul'a getirmiştir. Bu otlar kantarlarda tartılarak *resm-i kantar* adıyla vergi alınmış ve aynı zamanda ot yüklenen her kayıktan da yirmi beş kuruş toplanarak hazineye getiri sağlanmıştır. Neticede çeşitli yöntemlerle tedarik edilerek İstanbul'a getirilen otlar İstabl-ı Amire bünyesindeki ambarlara depolanmış ve daha sonra saray hayvanlarına dağıtılmıştır.

1691'de yapılan ot tedariki hakkındaki bilgiler organizasyonun mali yönüne dair önemli bilgiler sunmaktadır. Bahsi geçen yıl, İstanbul civarındaki mirî çayırlardan biçilen otun ambarlara depolanmasına kadar ortaya çıkan masraf voynuk bedeli ve hazine tarafından karşılanmıştır. Fakat önceki senelerde biçilen 7.580 araba otun hazineye 600.000 akçe masraf çıkardığı belirtilerek bu yıl 5.450 arabanın yeterli olacağına karar verilmiştir. Yapılan hesaplamalara göre 5.450 araba ot 436.000 akçe, Küçük Ahır'da bulunan araba beygirleri için de 500 araba otun 40.000 akçe masraf çıkaracağı anlaşılmıştır. Bu masraflar için bazı kazaların 88.150 akçelik avarız vergisi ot iaşesine ayrılmıştır. Ayrıca bu süreçte otluk emininin yevmiye karşılığında tuttuğu arabacı ve kürekçiler Edirne civarındaki mirî çayırlardan 6.000 arabalık otu ambara depolamış ve 300.000 akçelik masraf hazine tarafından karşılanmıştır (BOA, C.SM, 55, 2788, 12 Nisan 1691). Elde edilen bilgiler, saray hayvanları için gereken ot miktarının fazla ve masraflı bulunması halinde azaltıldığını göstermektedir. Böylece gereksiz olarak temin edilen otun ambarların içerisinde bozulması ve hazineye yük oluşturmamasının önüne geçilmiştir. Otun iaşesinde gereken sermayenin bu süreçte voynuk bedeli, avarız vergisi ve doğrudan hazine tarafından karşılandığı da kayıtlara yansımıştır. Fakat bu vergilerin yanı sıra bazı zamanlarda temelde savaş döneminde ordunun ihtiyacını karşılamak amacıyla oluşturulan ve daha sonra nakdî olarak alınan nüzul vergisinin (Güçer, 1964, s. 69; İşbilir, 2007, s. 311) de tahsis edildiği görülmektedir. Örneğin 1707-1709'da Otluk Emini İbrahim Ağa'ya memuriyeti için Haslar kazası avarız ve nüzul vergileri tahsis edilmiştir (BOA, D.BŞM.APE.d, 14297, s. 2-3, 19 Mart 1709; BOA, İE.ML, 74, 6913, 25 Ocak 1711). Ancak kısa süre sonra bazı özel vergi kalemlerinin sabit olarak verilmeye başlandığı görülmektedir. Nitekim 1755'te Gelibolu sancağının avarız ve nüzul vergilerinin uzun süredir otluk eminlerine sermaye olarak teslim edildiği belirtilmiştir (BOA, C.ML, 157, 6643, 20 Kasım 1755). Yönetimin bu kararı alırken, tahsis edilen sabit bir vergi kaleminin takip edilmesi halinde hesap işlemlerinde daha az sorun çıkacağını düşünmüş olması muhtemeldir. Buna rağmen ihtiyaç duyulan ot miktarının değişkenliği ve enflasyondan dolayı verilen sermayede katı bir sınır çizilememiştir. 1767'de bu defa Haslar kazasındaki nahiyeler ve Çorlu kazasının avarız ve nüzul vergileri, Galata ve Üsküdar kazalarından tırpancılar için alınan senelik vergi tahsisat olarak kullanılmıştır (BOA, TS.MA.e, 726, 14, 1 Şubat 1767). Bazı durumlarda verilen sermayeler yetersiz kalmış ve iaşe organizasyonu başarısız olmuştur. Başarısızlığın sebeplerini piyasadaki dalgalanmalar, katipler tarafından yapılan yanlış hesaplamalar ve otluk eminlerinin iaşe sürecini iyi idare edememesinde aramak gerekmektedir.

Otluk eminlerinin verilen sermaye ile talep edilen otu temin edememesi ve usulsüz davranışlarının tespit edilmesi genellikle görevlerinden azledilmeleriyle sonuçlanmaktadır. Büyük bir risk taşıyan süreç neticesinde idam edilen memurlar da bulunmaktadır. Örneğin 9 Kasım 1668'de otluk emininin, iştira için tahsis edilen sermayeyi ahaliye eksik verdiği öğrenilmiştir. Neticede görevindeki başarısızlığı ve ahaliye karşı zulmünden ötürü şeyhülislam tarafından alınan fetva ile idam edilmiştir (Türkal, 2012, s. 530). 1768'de ise eksik ot tedarik eden Mustafa Ağa azledilerek yerine açığını kapatmayı taahhüt eden Mehmed Emin tayin edilmiştir (BOA, AE.SMST.III, 20, 1347, 10 Nisan 1768). Bu olaydan yaklaşık bir yıl sonra otluk emini, karayolu ve denizyolu vasıtalarıyla getirilen otları düşük ayarlı kantarlarla tartmakla suçlanmıştır. Ayrıca kadimden beri mirî ambara ot getiren her kayıktan yirmi beş kuruş alınmasına rağmen gemi reislerini bu vergiyi ödememeleri hususunda kışkırtmakla itham edilmiştir. Bu durum devlet ekonomisine zarar verdiğinden ötürü otluk emini ve diğer memurların vergileri eskisi gibi tahsil etmelerine dair yerel idarecilere emirler gönderilmiştir (BOA, AE.SMST.III, 354, 28419, 10 Eylül 1769). Devlet, suçlu oldukları kanıtlanan otluk eminlerine karşı ciddi yaptırımlar uygularken doğal yollardan zarar eden memurların masraflarını tazmin edebilmektedir. Nitekim 1719'da İbrahim Ağa'nın 200.000 akçelik zararı hazineden karşılanmıştır (BOA, AE.SAMD.III, 163, 15937, 21 Aralık 1719).

Mirî çayırlardan biçilen ve iştira yöntemiyle ahaliden temin edilen otların nakliyesi organizasyon sürecinin temel taşlarından biridir. Ahalinin arabalara yüklediği otları karayoluyla İstanbul'da Ortakapı dışına getirdiği bilinmektedir. Bahsi geçen karayolu rotasının yanı sıra deniz yolunun da tercih edildiği görülmektedir. Deniz kıyısına sınırı olan çayırlardan biçilen otlar, çekleve ve kayıklara yüklenerek İstanbul'a taşınmıştır (BOA, C.SM, 38, 1923, 29 Eylül 1767). Daha sonra bu otlar Ahırkapı'da ahşap iskeleye indirilerek aynı bölgedeki ot ambarına depolanmıştır. Otluk eminleri, gelenek olduğu söylenen usule göre her sene ot yüklenen deniz vasıtalarının sevkıyatı için Ahırkapı'daki ahşap iskelenin onarımı ve gerekli ise yeniden inşasında görev alırdı (BOA, C.ML, 283, 11604, 24 Ağustos 1817). Fakat zamanla kısa ve yetersiz bulunan iskele, otların indirilmesinde zorluk çekilmemesi için kazıklarla uzatılmıştır. 1771'de şiddetli fırtına sonucunda yıkılan iskele aynı yıl yeniden inşa edilmiş (BOA, C.ML, 536, 22011, 12 Ağustos 1771) ve 1817'de Otluk Emini Mehmed Arif Efendi hasarlı iskeleye 1.082,5 kuruş sarf etmiştir (BOA, C.ML, 283, 11604, 24 Ağustos 1817). İskeleye indirilen otlar Ahırkapı'daki ot ambarına depolanmıştır. 1771'de kiremit ve kurşunları yenilenip lağımları

temizlenen ambar (BOA, C.ML, 536, 22011, 12 Ağustos 1771), 1820'de yanmıştır. Arpa emini, yeniden inşası istenen ambarın 76.997 kuruş ve 39 paraya yapılacağını bildirmiştir (BOA, C.AS, 303, 12527, 5 Eylül 1820).

Otların İstanbul'a nakil ve dağıtımını sırasında bazı zamanlarda sorunlar çıkmıştır. Bu problemler insan ve doğa kaynaklı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğa kaynaklı sebepler arasında; nehirlerin taşmasıyla çayırlarda saz ve kaba ot çıkması (BOA, A. DVNSMHHM.d, 26, s. 156, 17 Ağustos 1574), çekirge istilası (BOA, A. DVNSMHHM.d, 35, s. 134, 9 Ağustos 1578), deniz vasıtalarının olumsuz hava koşullarından teslimat yapamaması, menzil ve ambarlardaki otların rutubet ve yağmurdan telef olması (BOA, İE.ADL, 11, 707, 8 Şubat 1713) yer almaktadır. İnsan kaynaklı sorunlar arasında ise ulaşım vasıtalarının yetersizliği, alt yapı sorunları, ot ambarlarının bakımlarının yapılmaması (BOA, C.ML, 536, 22011, 12 Ağustos 1771), karaborsacılık (BOA, A. DVNSMHHM.d, 28, s. 185, 18 Ekim 1576), yerel idarecilerin usulsüz vergi toplaması (BOA, A. DVNSMHHM.d, 33, s. 4, 26 Ekim 1577), tartı hileleri, satıcıların pazar fiyatlarını dikkate almaması (BOA, A. DVNSMHHM.d, 78, s. 106, 23 Eylül 1609), ot taşımakla görevli memur ve ahalinin işlerini aksatması (BOA, A. DVNSMHHM.d, 92, s. 17, 3-12 Temmuz 1657), firar etmesi (BOA, A. DVNSMHHM.d, 96, s. 84, 21-30 Temmuz 1678) veya emirlere itaat etmemesi (BOA, C.SM, 159, 7974, 22 Nisan 1771), çayırların bazı durumlarda askerî ocak erkanına *asker otluğu* adı altında verilmesi gibi hususlar öne çıkmaktadır (BOA, İE.AS, 47, 4298, 11 Haziran 1698). Ayrıca ot ambarlarının insan ve doğa kaynaklı çıkan yangınlarda hasar görmesi (BOA, C.AS, 303/12527), iskelelerin onarım işlemleri yapılmadığı için ötürü tahrip olması (BOA, C.ML, 536, 22011, 12 Ağustos 1771) süreci aksatan sebepler arasındadır.

XVI. yüzyıl sonlarından itibaren organizasyon idaresini ele alan otluk emini, XIX. yüzyıl başlarına kadar konumunu kaybetmemiştir. Nitekim Otluk Emini Seyyid Mehmed Efendi 1799-1811 yılları arasında temin ettiği ot miktarını ve maliyetini içeren defteri Istabl-ı Âmire ruznamçesinden alarak mevkûfat kalemine teslim etmiştir. Mehmed Efendi bu süreçte 465.628,5 kuruş harcama yapmasına rağmen kendisine 432.059,5 kuruş ödeme yapılmıştır. Böylece 3.569 kuruş eksik olsa da kendisine 30.000 kuruş ödeme yapılarak zararı tazmin edilmiştir (BOA, D.MKF.d, 31144, 17 Mayıs 1812). 1812'de görevine devam eden Mehmed Efendi, çayırlardan biçilen ve taşınan 5.333 araba otun her arabasına 125 akçe, işтира ile temin edilen 10.522 arabanın her birine 155 akçe ödemiştir. Bu süreçte toplam 15.855 araba ota 19.146 kuruş ve çayırları biçen tırpancılarının ekmekleri için 800 kuruş harcamıştır (BOA, C.SM, 152, 7619, 24 Nisan 1812).

Otluk emini, tarihsiz bir hatt-ı hümayun neticesinde arpa emini bünyesine geçirilmiştir. Otluk Emini Mehmed Ağa'nın süreci başarısız idare etmesi kararın altında yatan temel etken olmuştur. Mehmed Ağa, verilen sermaye ile işeyi sağlayacağını taahhüt etmesine rağmen şiddetli kış mevsiminden dolayı talep edilen miktarın yarısını dahi temin edememiştir. Bunun üzerine mirahûr-ı evvel, işтира yöntemiyle eksikleri kapatmasını belirtmiş ve Mehmed Ağa ot ambarının anahtarını teslim ederek istifasını sunmuştur. Yönetim bu olayın araştırılması için Arpa Emini Salih Ağa'yı görevlendirmiştir. Araştırmalar sonucunda Salih Ağa, ambarda ve civarda ot olmadığı için bir süre samanla idare edilmesi gerektiğini ve daha sonra eminiğine başka birinin görevlendirilmesini önermiştir. Bir süre sonra meselenin çözümü için bir şûrâ düzenlenerek konu hakkındaki görüşler dinlenmiştir. Şûrâ sonucunda arpa emini tayin edilenlerin otluk emini olarak da görevlendirilmesine karar verilmiştir. Böylece otluk emini, arpa eminlerine ilave edilmiş ve bu hususta Salih Ağa memur edilmiştir (BOA, HAT, 280, 16573, tarihsiz). Bu doğrultuda 1819 tarihli bir vesikada, otluk emini'nin hatt-ı hümayun doğrultusunda artık arpa emini tarafından idare edildiği belirtilmektedir (BOA, D.MKF.d, 31465, 30 Ağustos 1819). Otluk Emini Mehmed Efendi'nin 1812'de görevine devam ettiğinin bilinmesi (BOA, C.SM, 152, 7619, 24 Nisan 1812), memuriyetin 1812-1819 yılları arasında Sultan II. Mahmud'un hatt-ı hümayunu ile arpa eminlerine verildiğini ortaya çıkarmaktadır. Böylece yaklaşık iki buçuk asır Istabl-ı Âmire'nin ot işesini sağlayan memuriyet arpa emini bünyesine aktarılmıştır.

Sultan II. Mahmud döneminde ot işesinde yeni bir dönem açılmıştır. Nitekim organizasyon artık arpa eminleri veya yetkilendirdikleri kişiler tarafından idare edilmeye başlanmıştır. 1819'da Hassa Ot Ambarı Katibi Osman, Arpa Emini Arif Efendi'nin emri altında otluk eminiğini idare etmiştir (BOA, C.ML, 270, 11078, 14 Mayıs 1819). Aynı yıl Arpa Emini Mahmud Bey, saray hayvanlarına kırk sekiz gün için 15.855 araba kuru ot temin etmiştir (BOA, D.MKF.d, 31465, 30 Ağustos 1819). 1822'de Arpa ve Otluk Emini Yusuf Rıza Efendi kontrolü tek başına sağlamıştır (BOA, C.SM, 75, 3778, 14 Nisan 1822). Özellikle XIX. yüzyılda otların artık konfor için de tedarik edildiği anlaşılmaktadır. 1828-1829'da Şimşirlik, Has Ahır, Küçük Ahır ve yeni kurulan Asakir-i Mansure ordusunun yatakları için Sazlıdere, Davut Paşa ve civar çayırlardan temin edilen otlar araba ve gemilerle Büyük Çekmece ve Ambar-ı Âmire'ye taşınmıştır (BOA, C.ML, 305, 12443, 23 Ocak 1829). 1837-38'de mirahûrluk memuriyetinin kaldırılması, arpa eminlerinin iş görevlerinin Istabl-ı Âmire müdürlerine devriyle sonuçlanmıştır. 1843'te müdür tarafından Ambar-ı Âmire'ye 1.214.245 vukıyye (yaklaşık bir buçuk ton) kuru ot ve 193.900 vukıyye (248.579 kg) yeşil ot depolanmıştır. Bu süreçte bazı hayvanlar otlatılmak üzere çayırlara götürülmüş ve yerlerinde bırakılanlar için de bir aylık yeşil ve kuru ot verilmiştir. Bunun yanı sıra süvari, piyade ve Asakir-i Mansure'nin yatakları ve hayvanları için de kuru ot ayrılmıştır. 1849'da saray atları ve padişah faytonları için gereken yeşil ve kuru ot, Kağıthane Silahtar Ağa, Haydar Paşa, Terkos, Küçük ve Büyük Çekmece kazalarındaki çayırlardan biçilmiş ve daha sonra sefine, navul ve arabalara yüklenerek Istabl-ı Âmire'ye getirilmiştir (BOA, D.DRB, 27, 3, 1 Ekim 1849; BOA, HH.İ, 7, 26, 29 Ekim 1852). Böylece organizasyonun bütün sorumluluğunu üzerine alan Istabl-ı Âmire müdürleri konumlarını devletin yıkılışına kadar muhafaza etmiştir.

Tablo 1: Tespit Edilen Bazı Otluk Eminleri

Görevlinin Adı	Memuriyet Tarihi
Ağazâde Ali Bey	1596
Mustafa Ağa	1668
Süleyman Ağa	1674
Mustafa Ağa	1687
Recep Ağa	1688
Osman Ağa	1689
Ahmed Ağa	1689
Recep Ağa	1695-1696
Hacı Mehmed Ağa	1696-1699
Ahmed Ağa	1702
İbrahim Ağa	1704-1709
Hacı Mehmed Ağa	1712-1714
İbrahim Ağa	1719
Hacı Seydi Ağa	1740-1741
Mustafa Ağa	1755-1768
Mehmed Emin	1768-1770
Seyyid Osman	1771-1793
Seyyid Mehmed Efendi	1799-1812

Not: Hazırlanan tablo çeşitli arşiv vesikalarından elde edilen bilgiler sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Bakınız: BOA, TS.MA.e, 1041, 48, 12 Haziran 1596; BOA, AE.SMMD.IV, 47, 5346, 9 Aralık 1668; BOA, AE. SMMD.IV, 10, 1060, 13 Kasım 1674; BOA, AE.SMMD.IV, 47, 5340, 8 Kasım 1687; BOA, C.AS, 21, 940, 12 Haziran 1688; BOA, AE.SSÜL.II, 17, 1690, 29 Temmuz 1689; BOA, C.SM, 71, 3571, 19 Mayıs 1697; BOA, İE.SM, 23, 2453, 20 Eylül 1699; BOA, İE.SM, 23, 2364, 15 Ekim 1702; BOA, D.BŞM.APE.d, 14297, 2-3, 19 Mart 1709; BOA, İE.ML, 74, 6913, 25 Ocak 1711; BOA, AE.SSÜL.II, 6, 560, 567, 25 Eylül 1689; BOA, AE.SSÜL.II, 19, 1965, 9 Eylül 1689; BOA, AE.SAMD.III, 200, 19333, 18 Ocak 1712; BOA, AE.SAMD.III, 163, 15937, 21 Aralık 1719; BOA, İE.ML, 125, 11899, 10 Eylül 1714; BOA, D.BŞM.APE.d, 14353, 2, 1740-1741; BOA, AE.SOSM.III, 35, 2481, 30 Mart 1755; BOA, C.ML, 157, 6643, 20 Kasım 1755; BOA, TS.MA.e, 395, 54, 30 Nisan 1768; BOA, AE.SMST.III, 20, 1347, 10 Nisan 1768; BOA, C.SM, 159, 7974, 22 Nisan 1771; BOA, C.SM, 116, 5836, 31 Mart 1793; BOA, AE.SSLM.III, 37, 2123, 9 Haziran 1799; BOA, C.ML, 488, 19898, 25 Şubat 1810; BOA, D.BŞM.APE.d, 14446, 4, 1 Aralık 1811; BOA, D.BŞM.APE.d, 14471, 2, 1808-1812; BOA, D.MKF.d, 31144, 17 Mayıs 1812.

Sonuç

Osmanlı Devleti, İstabl-ı Âmire'nin kuruluşundan sonra saray hayvanlarının ot ihtiyacını karşılamak için çeşitli yöntemler uygulamıştır. Bu bağlamda iase organizasyonu, mirî çayırardan biçilen veya ahaldiden satın alınan otun İstanbul'da ambarlara nakledilmesi ve saray hayvanlarına dağıtılması sürecini içermektedir. Mirahûr-ı evvelin emri doğrultusunda gerçekleştirilen organizasyonda ahali, XVI. yüzyıl sonlarına kadar arabacı, tırpancı ve dirgenci olarak hizmet göstermiştir. Ahalinin örgütlenmesi ve iş birliği göstermeleri için kadınlardan yardım alınmıştır. Fakat hayvan sayısının artışı, idarî sahanın genişlemesi, malî hesaplamaların karmaşıklaşması ve memurların usulsüz faaliyetleri bir süre sonra yeni bir memuriyetin kurulmasına sebep olmuştur. Böylece XVI. yüzyıl sonlarına doğru çayır veya giyâh eminliği olarak da adlandırılan otluk eminliği ihdas edilmiştir. Otluk emini tayin edilenlerin geçiş yaptıkları memuriyet hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Görevleri sermaye kontrolü, masraf takibi ve hesaplamalar üzerine dayandığından ötürü divân-ı hümayun hacedânları arasından seçilmiş olmaları muhtemeldir. Eminler, İstabl-ı Âmire'nin yanı sıra çeşitli devlet saraylarında meskun saray halkı ve divan erkânı için de teslimat yapmışlardır. Ayrıca saray hayvanlarının yetiştirilmesi ve beslenmesi için kullanılan çiftlik, köy ve meralarda bulunan ahır ve ambarların teftişini yapmak, bazı durumlarda mirî koruların hudut ve duvarlarını incelemek, hizmetli neferlerin sayılarını tespit etmek gibi konularda görev almışlardır.

Otluk eminliğinin kuruluşundan sonra İstabl-ı Âmire'nin ot iase organizasyonunda sabit bir yöntem takip edilmiştir. Öncelikle kurum bünyesindeki katipler tarafından ihtiyaç duyulan ot miktarı ve sermayeyi gösteren bir defter hazırlanarak mirahûr-ı evvele teslim edilmektedir. Daha sonra bu defteri yönetime ileten mirâhur-ı evvel, çeşitli vergi kalemleri veya hazineye aldığı parayı otluk eminlerine vermektedir. Otluk eminleri ise verilen sermaye ile mirî çayırardan biçilen otun ambarlara nakline kadar geçen süreçte görev alan amele ve tırpancı gibi hizmetlilerin masraflarını karşılamaya çalışmıştır. Otluk eminlerine teslim edilen meblağ ve iase sürecinde ortaya çıkan masraflar İstabl-ı Âmire ruznamçesine kaydedilmiştir. Otluk eminleri ihtiyaç duyulan otu öncelikli olarak mirî çayırardan elde etmeye çalışmıştır. Organizasyonda acemi oğlanları, kale topçuları, arabacılar, korucular, voynuklar ve ameleler görev

alsa da genellikle vergi muafiyeti veya yevmiye karşılığında çalıştırılan ahali kullanılmıştır. Mirî çayırlandaki otun çoğu zaman yetersiz kalması eksiklerin iştirâ yöntemiyle kapatılmasını gerektirmiştir. Böylece ahalden hem ot satın alınmış hem de nakliyat işlemleri tamamlanabilmiştir. Ayrıca bu süreçte ahali ve tüccarlar da otlarını kayık ve arabalara yükleyerek İstanbul'a getirmiş ve pazarlarda satmıştır. Ahali ve tüccarların getirdiği otlar kantarlarda tartılarak vergi alınmış ve her kayıktan belirli bir ücret tahsil edilerek hazineye getiri sağlanmıştır. Çayırlandan biçilen otlar karayolu ve denizyolu vasıtalarıyla İstanbul'a sevk edilmiştir. Ahali, arabalara yükledikleri otları İstanbul'da Ortakapı dışına getirerek daha önce belirlenen konumlara teslim etmiştir. Aynı zamanda İstanbul'da otlukçular kethüdası, pazarlarda ot alışverişini teftiş ederek ot satan esnaf ve yönetim arasında aracılık yapmıştır. Deniz kıyısına yakın konumlu çayırlandan biçilen otlar ise çekleve ve kayıklara yüklenerek İstanbul'a nakledilmiştir. Deniz vasıtaları tarafından getirilen otlar Ahırkapı'da otluk eminleri tarafından inşa edilen iskelede indirilmiştir. Bu otlar daha sonra ambara depolanarak koruma altına alınmıştır. Ot iaşesinden önem arz eden bu iskele ve ambar zaman içinde fırtına ve yangın gibi doğal afetlerle hasar görmüştür. Bu gibi durumlarda gerekli tadilat işlemleri yapılarak yeniden kullanıma açılmışlardır. Yönetim, ot iaşesinde insan ve doğa kaynaklı birçok problemle karşılaşmış ve sorunların çözülmesi için çaba sarf etmiştir.

XVIII. yüzyıl başlarına kadar otluk eminlerinin sermayesi genellikle hazine veya avarız, nüzul ve voynuk vergilerinden tahsis edilmiştir. Bir süre aynı sancak ve kazaların avarız ve nüzul vergileri verilmeye başlanmıştır. Otluk emininin zimmetine para geçirdiği, usulsüz davranışlar sergilediği ve ahaliye zulmettiği tespit edilirse suçunun ağırlığına göre idam, azil veya ikaz edilmiştir. Otluk eminliği memuriyeti XVI. yüzyıl sonlarından XIX. yüzyıl başlarına kadar ot tedarikinde otorite haline gelmiştir. Fakat 1812-1819 tarihleri arasında II. Mahmut'un hatt-ı hümayunu doğrultusunda lağvedilmiş ve arpa eminliği bünyesine aktarılmıştır. Bu karar üzerine ot iaşesi arpa eminleri veya görevlendirdikleri şahıslarla idare edilmiştir. 1837'de mirahûrluğun kaldırılmasından sonra organizasyonu devralan İstabl-ı Âmire müdürleri devletin yıkılışına kadar konumlarını muhafaza edebilmiştir.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Ali Emiri Ahmed III (AE.SAMD.III), dosya/gömlek: 163/15937; 200/19333.

Ali Emiri Mehmed IV (AE.SMMD.IV), dosya/gömlek: 10/1060; 47/5340; 47/5346.

Ali Emiri Mustafa III (AE.SMST.III), dosya/gömlek: 20/1347; 354/28419.

Ali Emiri Osman III (AE.SOSM.III), dosya/gömlek: 35/2481.

Ali Emiri Selim III (AE.SSLM.III), dosya/gömlek: 37/2123.

Ali Emiri Süleyman II (AE.SSÜL.II), dosya/gömlek: 6/560; 6/567; 17/1690; 19/1965; 21/2157.

Bab-1 Asafî Mühimme Defterleri (A. {DVNSMHM.d), numara: 2, 3, 6, 7, 10, 23, 24, 26, 28, 33, 34, 35, 36, 78, 92, 96.

Bab-1 Defteri Başmuhasebe Kalemî Arpa Eminliği Defterleri (D.BŞM.APE.d), numara: 14297; 14353; 14446; 14471.

Bab-1 Defteri İradeler (D.DRB.İ), dosya/gömlek: 27/3.

Bab-1 Defteri Mevkufat Kalemî Defterleri (D.MKF.d), numara: 31144; 31465.

Cevdet Askeriye (C.AS), dosya/gömlek: 21/940; 303/12527; 876/37582.

Cevdet Maliye (C.ML), dosya/gömlek: 157/6643; 270/11078; 283/11604; 305/12443; 488/19898; 536/22011.

Cevdet Saray (C.SM), dosya/gömlek: 38/1923; 55/2788; 71/3571; 75/3778; 116/5836; 152/7619; 159/7974.

Hatt-1 Hümayun (HAT), dosya/gömlek: 280/16573; 648/31750.

Hazine-i Hassa İradeler (HH.İ), dosya/gömlek: 7/26.

İbnülemin Adliye (İE.ADL), dosya/gömlek: 11/707.

İbnülemin Askeriye (İE.AS), dosya/gömlek: 47/4298.

İbnülemin Hatt-1 Hümayun (İE.HAT), 2/172; 2/228; 4/364.

İbnülemin Maliye (İE.ML), dosya/gömlek: 74/6913; 125/11899.

İbnülemin Saray Mesalihi (İE.SM), dosya/gömlek: 23/2364; 23/2453.

Maliyeden Müdevver Defterler (MAD.d), numara: 704.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TS.MA.e), dosya/gömlek: 395/54; 726/14; 1041/48.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TS.MA.d), numara: 10044

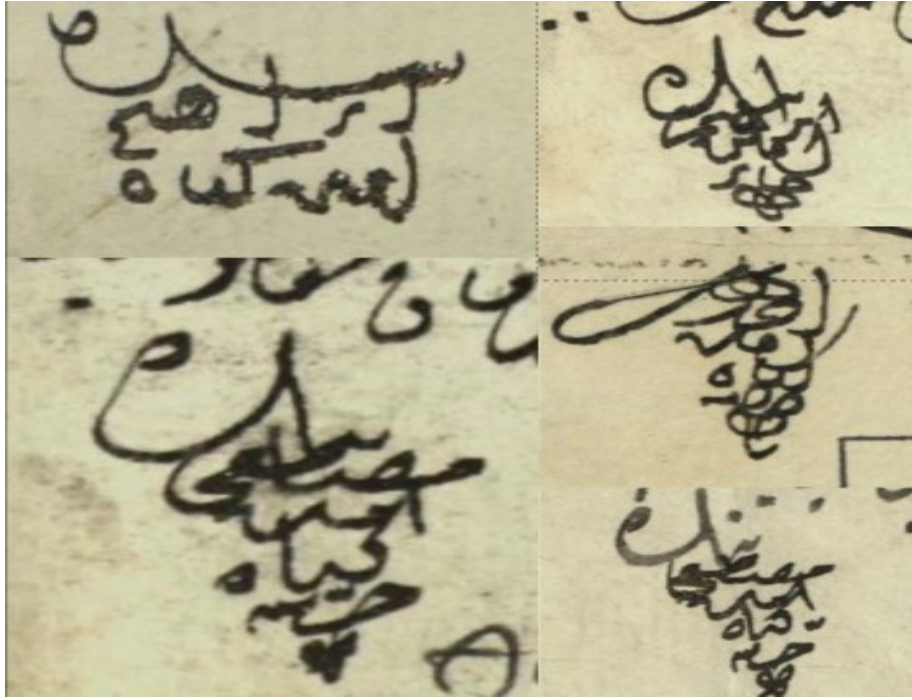
Telif Eserler

- Afyoncu, E. (2020). Mirâhur (Osmanlı Devleti'nde). İslam Ansiklopedisi (Cilt 30, s. 141-143) içinde. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Akıncı, İ. A. (2017). Osmanlı atları. İstanbul: Milenyum Yayınları.
- Aykut, N., Bostan, İ., Cebecioğlu, M., Emecen, F., İlgürel, M., İpşirli, M. Küçük, C., Mert, Ö., Özcan, A., Şahin, İ., Şentürk, H. & Varlık, M.Ç. (1993). 3 numaralı mühimme defteri 966-968/1558-1560. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.
- Batu, S. (1952). Türkler ve At. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Buluttekin, M. B. (2015). İstanbul'un 19. yüzyıldaki ekonomik sorunlarının tasnifi: ahkam defterlerine göre suriçi ve bilad-ı selase (Galata, Üsküdar ve Haslar). *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 78-104.
- Çağlıkeçecigil, H. (2014). 24 numaralı mühimme defteri'nin (h. 981-982/m. 1573-1574 1-180 s.) transkripsiyonu ve değerlendirmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Çetin, C. (2018). Menzil beygirleri (at). *Z (Kültür-Sanat-Şehir Tematik) Dergisi*, 3, 260-265.
- Çınar, A. A. (1993). Türklerde at ve atçılık. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Demiray, G. (2010). Dolmabahçe Sarayı arşiv koleksiyonunda Hazine-i Hassa defterlerinin yeri ve bir katalog. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Dingeç, E. (2020). Osmanlı sarayında at. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Evliya Çelebi. (2008). Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi seyahatnâmesi (Cilt 1, Kitap 2). S. A. Kahraman, Y. Dağlı (Haz.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gökbilgin, M. T. (1994). Edirne. İslam Ansiklopedisi (Cilt 10, s. 425-431) içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Güçer, L. (1964). XVI-XVII asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda hububat meselesi ve hububattan alınan vergiler. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Halaçoğlu, Y. (1991). At (İslâmî devir). İslam Ansiklopedisi (Cilt 4, s. 28-31) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İnalçık, H. (2000). Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik ve sosyal tarihi 1300-1600 (Cilt 1). H. Berktaş (Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İpşirli, M. (1991). Arpa emini. İslam Ansiklopedisi (Cilt 2, s. 392) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İşbilir, Ö. (2003). Mekkâre. İslam Ansiklopedisi (Cilt 28, s. 554-555) içinde. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İşbilir, Ö. (2007). Nüzül. İslam Ansiklopedisi (Cilt 33, s. 311-312) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (1991). At (İslam öncesi). İslam Ansiklopedisi (Cilt 4, s. 26-27) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Karahan, A. (2024). *Osmanlı İmparatorluğu'nda İstabl-ı Âmire teşkilâtı (XV-XVI. Yüzyıllar)*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kepecioğlu, K. (2009). Bursa kütüğü. H. Algül, O. Çetin, M. Hızlı, M. Kara, M. A. Yediyıldız (Haz.). Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Kıraç, A. K. (2025). Osmanlı sultanlarının odun tedarikçileri: odun eminliği üzerine bazı mülâhazalar. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 491-509
- Maydaer, S. (2009). Osmanlı klasik döneminde Bursa'da bir semt: Hisar. Bursa: Emin Yayınları.
- Nacak, S. (2011). 34 numaralı mühimme defteri (h. 986/m. 1578) transkripti ve değerlendirmesi (164-326 sayfaları arası). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Orhonlu, C. (1987). Osmanlı İmparatorluğu'nda aşiretlerin iskânı. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Osman, R. (1989). Edirne Sarayı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Özcan, A. (1999). İstabl. İslam Ansiklopedisi (Cilt 19, s. 203-206) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özdemir, F. (2021). *17. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde İstabl-ı Âmire (Has Ahûr) teşkilâtı*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Özer, H. (2018). *23 numaralı ve 1573-1574 tarihli mühimme defteri / s. 156-220 (özet-transkripsiyon-dizin)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Özlu, Z. (2013). XIX. yüzyılın ilk yarısında İstabl-ı Âmire'nin gelir ve giderleri ile ilgili bir değerlendirme. *Bilig*, 65, 259-284.
- Özlu, Z. (2010). İstabl-ı Âmire'de (Has Ahır) bulunan hayvanlar ve beslenmeleri üzerine bazı notlar. *Vakıflar Dergisi*, 32, 155-172.
- Polat, S. (2018). Osmanlı Devleti'nde nüzul vergisinin teşkili ve gelişimi: XVI-XVII. yüzyıllarda Osmanlı ekonomisini nüzul vergisi üzerinden değerlendirmek. *Bellekten*, 82(295), 829-862.
- Sabbağ, A. (2020). Mîrâhur. İslam Ansiklopedisi (Cilt 30, s. 141) içinde. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sakarya, S. (2014). *43 numaralı mühimme defteri (h.988 / m. 1580) transkripsiyon ve değerlendirmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi. Kayseri.
- Tan, S. (2015). Osmanlı Devleti'nde at yetiştiriciliği. Yayınlanmamış doktora tezi. Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Topçu, N. (2005). Murat Hüdavendigarın Bursa vakfiyesi ve vakıf köyleri. *Bursa Araştırmaları*, 10, 46-52.
- Türkal, N. (2012). *Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa zeyl-i fezleke (1065-22 Ca.1106 / 1654-7 Şubat 1695)*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Uzun, A. (2020). İktisadi ve mali yönleriyle İstabl-ı Âmire (1500-1900). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (2014). Osmanlı Devleti'nin saray teşkilatı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Yavuz, N. (2021). *Osmanlı Devleti'nde taycılığın mahiyeti ve koruların yönetimi (1785-1822)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Yeşilbaş, T. (2019). *2 numaralı mühimme defteri (963/1555) değerlendirme – transkripsiyon (s.1-102)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım, H. O., Atik, V., Cebecioğlu, M., Safi, M., Serin, M., Uslu, O. & Yekeler, N. (1995). 6 numaralı mühimme defteri (972 / 1564-1565). Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.
- Yıldırım, H. O., Atik, V., Cebecioğlu, M., Çağlar, H., Serin, M., Uslu, O. & Yekeler, N. (1998a). 7 numaralı mühimme defteri (975-976 / 1567-1569). Cilt 1. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.
- Yıldırım, H. O., Atik, V., Cebecioğlu, M., Çağlar, H., Serin, M., Uslu, O. & Yekeler, N. (1998b). 7 numaralı mühimme defteri (975-976 / 1567-1569). Cilt 2. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.
- Yılmaz, H. (2015-2016). Yeni kaynaklara göre Bursa Beg-Sarayı'nın yapılış tarihi ve Orhan Gâzî döneminde inşa edilen ilk bölümleri. *Taç Mimarlık Arkeoloji Kültür ve Sanat Dergisi*, 7, 54-65.
- Yörük, D. (2020). 1795'te Rumeli'deki İstabl-ı Âmire'ye bağlı kuru ve çayırarla ilgili düzenlemeler. A. Aköz, S. Iliç, D. Yörük, D. Leovac (Ed.). Osmanlı idaresinde Balkanlar (s. 485-501) içinde. Konya: Palet Yayınları.
- Yörük, D. (2007). XVI. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan gayrimüslim nüfusu. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 625-652.

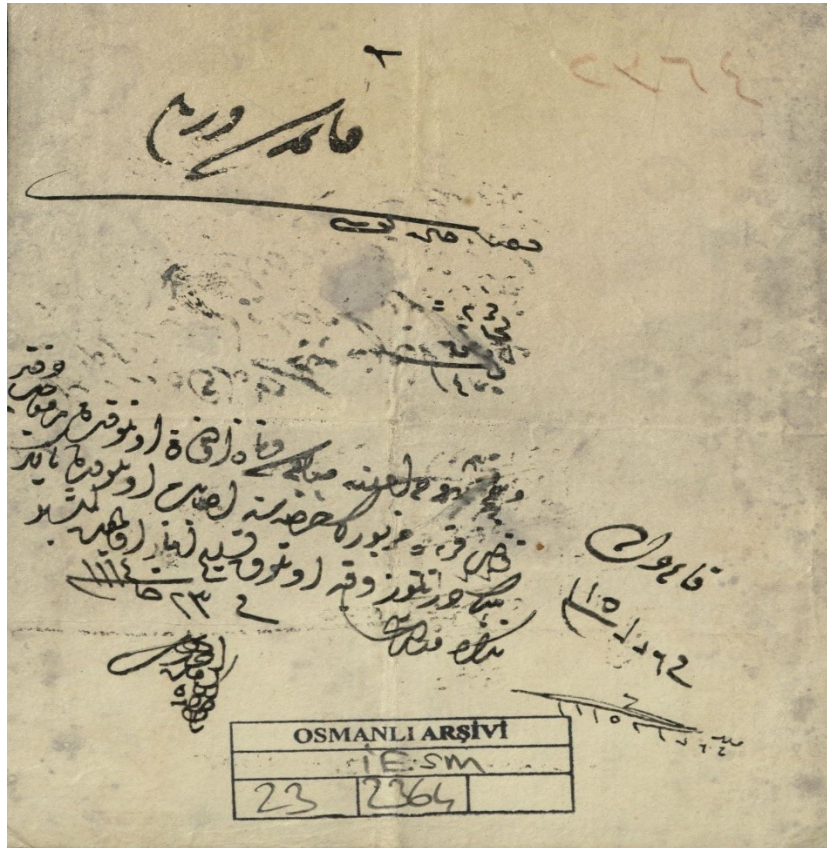
Ekler

Ek 1. Eminlerin İmzalarından Örnekler

Kaynak: BOA, İE.SM, 23, 2364; BOA, İE.ML, 74, 6913; BOA, AE.SAMD.III, 163, 15937; BOA, AE.SOSM.III, 35, 2481; BOA, C.ML, 157, 6643.

Ek 2. Otluk Emni Ahmed'in Temin Ettiği Otun Ambara Koyulduğuna Dair Tezkiresi

Kaynak: BOA, İE.SM, 23, 2364.